

Briselē, 27.3.2013.
COM(2013) 160 final

**KOMISIJAS PAZIŅOJUMS EIROPAS PARLAMENTAM, PADOMEI, EIROPAS
CENTRĀLAI BANKAI, EIROPAS EKONOMIKAS UN SOCIĀLO LIETU
KOMITEJAI UN REĢIONU KOMITEJAI**

Eiropas Savienības rezultātu apkopojums tiesiskuma jomā

IEVADS

Pašreizējā ekonomikas un finanšu krīze Eiropas Savienībā ir bijusi katalizators nozīmīgām pārmaiņām. Tās ietekmi var novērot valstu ekonomiku pārstrukturizācijā nolūkā nodrošināt izaugsmi un konkurētspēju.

Šajā reformu procesā valstu tiesu sistēmām ir izšķiroša loma sabiedrības uzticības atjaunošanā un izaugsmes turpināšanā. Efektīva un neatkarīga tiesu sistēma veicina uzticību un stabilitāti. Paredzami, savlaicīgi un izpildāmi tiesu nolēmumi ir pievilcīgas uzņēmējdarbības vides svarīgas strukturālas sastāvdaļas. Tie pamato uzņēmējdarbības sākšanu, līguma izpildi, privāta parāda atmaksāšanu vai īpašuma tiesību un citu tiesību aizsardzību.

To dalībvalstu pieredze, kurām bija jāīsteno ekonomikas stabilizācijas programmas¹, liecina, ka tiesu sistēmas darbības trūkumi pastiprina negatīvo izaugsmi un grauj pilsoņu un uzņēmumu uzticību tiesu iestādēm. Šā iemesla dēļ 2011. gadā valstu tiesu sistēmu reformas kļuva par šo programmu strukturālo komponentu neatņemamu daļu.

Tiesu sistēmu kvalitātes, neatkarības un efektivitātes uzlabošana ir prioritāte arī Eiropas pusgadā — jaunajā ikgadējā Eiropas Savienības ekonomikas politikas koordinēšanas ciklā². Sešas dalībvalstis³ 2012. gadā atzina par tādām, kurās ir problēmas, jo īpaši saistībā ar tiesvedības ilgumu un tiesu varas organizāciju.

Valstu tiesu sistēmu efektivitāte — ārkārtīgi svarīgs priekšnoteikums Eiropas Savienībai

Piekluve efektīvai tiesu sistēmai ir būtiskas tiesības, kas ir Eiropas demokrātijas pamatā un ir nostiprinātas dalībvalstu kopīgajās konstitucionālajās tradīcijās. Šīs tiesības ir būtiskas visu Eiropas Savienības tiesību aktu efektivitātei, jo īpaši to ekonomikas jomas tiesību aktu efektivitātei, kas veicina izaugsmi. Piemēram, valstu tiesām ir būtiska loma Eiropas Savienības konkurences tiesību aktu⁴ un citu vienotajam tirgum svarīgu Eiropas Savienības tiesību aktu⁵ izpildē, jo īpaši elektronisko komunikāciju⁶, intelektuālā īpašuma⁷, publiskā iepirkuma⁸, vides⁹ vai patērētāju aizsardzības¹⁰ jomā.

---

¹ EL, IE, LV, PT.

² Komisijas paziņojums „Gada izaugsmes pētījums” (2013. gads), COM(2012) 750 *final*.

³ BG, IT, LV, PL, SI, SK.

⁴ Piemēram, Padomes Regula (EK) Nr. 1/2003 (2006. gada 16. decembris) par to konkurences noteikumu īstenošanu, kas noteikti Līguma 81. un 82. pantā (OV L 1, 4.1.2003., 1.–25. lpp.).

⁵ Piemēram, Direktīva 2000/31/EK par elektronisko tirdzniecību (OV L 178, 17.7.2000., 1.–16. lpp.).

⁶ Piemēram, Direktīva 2002/21/EK (2002. gada 7. marts) par kopējiem reglamentējošiem noteikumiem attiecībā uz elektronisko komunikāciju tīkliem un pakalpojumiem (pamatdirektīva) (OV L 108, 24.4.2002., 33.–50. lpp.).

⁷ Direktīva 2004/48/EK par intelektuālā īpašuma tiesību piemērošanu (OV L 157, 30.4.2004., 45.–86. lpp.).

⁸ Piemēram, Direktīva 2007/66/EK attiecībā uz pārskatīšanas procedūru efektivitātes uzlabošanu valsts līgumu piešķiršanas jomā (OV L 335, 20.12.2007., 31.–46. lpp.).

⁹ Valstu tiesu loma ir uzsvērtā Komisijas paziņojumā par Eiropas Kopienas vides tiesību aktu īstenošanu, COM (2008) 773, galīgā redakcija.

¹⁰ Piemēram, Direktīva 2011/83/ES par patērētāju tiesībām (OV L 304, 22.11.2011., 64.–88. lpp.).

Ik reizi, kad valsts tiesa piemēro Eiropas Savienības tiesību aktus, tā darbojas kā „Savienības tiesa”, kā arī tai jānodrošina efektīva tiesību aizsardzība ikvienam - pilsoņiem un uzņēmumiem -, kura Eiropas Savienības tiesību aktos garantētās tiesības ir pārkāptas. Šo tiesību uz efektīvu aizsardzību nozīmīgums ir nostiprināts Eiropas Savienības pamattiesību hartā (47. pantā).

Efektīva tiesu sistēma ir nepieciešama arī, lai stiprinātu savstarpēju uzticību, kas nepieciešama tādu Eiropas Savienības instrumentu izstrādei un īstenošanai, kuru pamatā ir savstarpēja atzīšana un sadarbība. Saskaņā ar Līguma par Eiropas Savienības darbību (LESD) 67. panta 1. punktu Savienība veido brīvības, drošības un tiesiskuma telpu, ievērojot dalībvalstu atšķirīgās tiesību sistēmas un tradīcijas. Tiek sagaidīts, ka pilsoņi, uzņēmumi, tiesneši un iestādes neapšaubīs, ievēros, atzīs vai izpildīs nolēmumus, kas pieņemti citas dalībvalsts tiesu sistēmā.

Tāpēc valsts tiesu sistēmas trūkumi nav tikai konkrētas dalībvalsts problēma, bet var ietekmēt vienotā tirgus darbību un, vispārīgāk, visu Eiropas Savienības tiesību sistēmu.

Sistemātiska pārskata nepieciešamība

Gada izaugsmes pētījumā (2013. gads)¹¹ Eiropas Komisija ir uzsvērusi valstu tiesu sistēmu kvalitātes, neatkarības un efektivitātes uzlabošanas nozīmi. Pirms konkrētām valstīm adresētu ieteikumu formulēšanas šajā jomā ir nepieciešams sistemātisks pārskats par visu dalībvalstu tiesu sistēmu darbību, pilnībā ņemot vērā valstu atšķirīgās juridiskās tradīcijas. Ir nepieciešami objektīvi, ticami un salīdzināmi dati, lai atbalstītu tiesu reformas, kas uzsāktas izaugsmes atjaunošanai.

1. KAS IR EIROPAS SAVIENĪBAS REZULTĀTU APKOPOJUMS TIESISKUMA JOMĀ?

Eiropas Savienības rezultātu apkopojuma tiesiskuma jomā („rezultātu apkopojuma”) mērķis ir palīdzēt Eiropas Savienībai un dalībvalstīm panākt efektīvāku tiesību aizsardzības sistēmu, nodrošinot objektīvus, ticamus un salīdzināmus datus par visu dalībvalstu tiesu sistēmu darbību. Kvalitāte, neatkarība un efektivitāte ir labi funkcionējošas tiesu sistēmas galvenās pazīmes. Informācijas nodrošināšana par šīm pazīmēm visās dalībvalstīs palīdz konstatēt iespējamus trūkumus un labus piemērus, kā arī atbalsta tieslietu politikas izstrādi valsts un Eiropas Savienības līmenī.

Tiesu sistēmas rezultātu apkopojuma galvenās **raksturpazīmes**:

- tas ir *salīdzinošs* instruments, kas aptver visas dalībvalstis;¹² neatkarīgi no valsts tiesu sistēmas modeļa vai juridiskām tradīcijām, uz kurām tas balstās, daži svarīgākie labi funkcionējošas tiesu sistēmas rādītāji ir savlaicīgums, neatkarība, izmaksu samērīgums un viegla piekļuve; lai gan rezultātu apkopojumā ir iekļauts konkrētu

¹¹ COM(2012) 750 *final*.

¹² Ja dati par valsti nav pieejami, tas ir norādīts attiecīgajos attēlos.

rādītāju salīdzinājums, tā mērķis nav sniegt vienu vispārēju novērtējumu vai popularizēt kādu konkrētu tiesu sistēmas veidu;

- apkopojuma mērķis ir parādīt valstu tiesu sistēmu darbības *tendencies* laika gaitā; 2013. gada rezultātu apkopojums tiesiskuma jomā sniedz datus pirmo reizi un iespējams neatspoguļo to reformu sekas, kas pašlaik notiek dažās dalībvalstīs;¹³ tā kā rezultātu apkopojums tiks veidots regulāri, šādas sekas var kļūt redzamas nākamajos rezultātu apkopojumos;
- tas ir *nesaistošs* instruments, ko paredzēts izmantot kā daļu no atvērta dialoga ar dalībvalstīm, lai palīdzētu dalībvalstīm un Eiropas Savienības iestādēm noteikt labāku tieslietu politiku; apkopojums palīdz noteikt jautājumus, kuriem jāpievērš īpaša uzmanība; ja rādītāji liecina par sliktiem darbības rezultātiem, ir dziļāk jāanalizē šādu rezultātu iemesli un vajadzības gadījumā jāveic atbilstošas reformas, paturot prātā, ka procedūru un tiesiskā regulējuma atšķirību dēļ datu salīdzināmība var būt ierobežota;
- tas ir *attīstībā esošs* instruments, kas pakāpeniski aptvers arvien vairāk jomu, rādītāju un metožu, ar mērķi noteikt labi funkcionējošas tiesu sistēmas būtiskos rādītājus; dialogā ar dalībvalstīm rezultātu apkopojums varētu pakāpeniski aptvert citas tieslietu sistēmas jomas un citus „tiesas procesa ķēdes” posmus, kas personai vai uzņēmumam ir jāizmanto, lai saņemtu efektīvu tiesību aizsardzību (piemēram, no sākotnējā posma, t. i., vēršanās tiesā, līdz pēdējam posmam — tiesas nolēmuma izpildei).

Ņemot vērā valstu tiesu sistēmu nozīmi ekonomikai, 2013. gada rezultātu apkopojuma **tvērums** ir vērsts uz tiem tiesu sistēmas rādītājiem, kas palīdz uzlabot apstākļus uzņēmējdarbībai un ieguldījumiem. Rezultātu apkopojumā ir analizēti efektivitātes rādītāji attiecībā uz lietām, kas *nav krimināllietas*, jo īpaši strīdīgām civillietām un komercietām, kas ir svarīgas komercstrīdu izšķiršanai, kā arī administratīvām lietām. Administratīvajām tiesām ir nozīmīga loma uzņēmējdarbības vidē, piemēram, saistībā ar atļauju izdošanu vai strīdiem ar nodokļu administrāciju par aplikšanu ar nodokļiem, vai valsts regulatīvajām iestādēm.

Šā rezultātu apkopojuma sagatavošanai Eiropas Komisija lūdza Eiropas Padomes izveidotajai Eiropas Komisijai tiesiskuma efektivitātei (*CEPEJ*) savākt datus un veikt analīzi.¹⁴ Šā rezultātu apkopojuma izstrādei Eiropas Komisija izmantoja atbilstošākos un svarīgākos datus. Rezultātu apkopojumā izmantoti arī dati no citiem avotiem, piemēram, Pasaules Bankas, Pasaules ekonomikas foruma un organizācijas *The World Justice Project* (Pasaules tiesiskuma projekts).

¹³ Daudzas dalībvalstis pašlaik īsteno pasākumus savu tiesu sistēmu uzlabošanai. Divpadsmit dalībvalstīs šīs reformas ir izstrādātas saistībā ar Eiropas Savienības iniciatīvām un instrumentiem (ekonomikas stabilizācijas programmas, konkrētai valstij adresēti ieteikumi Eiropas pusgada procesā, sadarbības un pārbaudes mehānisms).

¹⁴ Viss pētījums par tiesu sistēmu un ekonomikas darbību Eiropas Savienības dalībvalstīs, ko *CEPEJ* sagatavoja Eiropas Komisijai 2012. gadā, ir pieejams Tieslietu ģenerāldirektorāta tīmekļa vietnē: http://ec.europa.eu/justice/index_en.htm

2. EIROPAS SAVIENĪBAS 2013. GADA REZULTĀTU APKOPOJUMA TIESISKUMA JOMĀ RĀDĪTĀJI

Rezultātu apkopojumā 2013. gadā ir sniegti galvenie konstatējumi, kas galvenokārt pamatoti ar rādītājiem par tiesvedības efektivitāti, t. i., tiesvedības ilgumu, lietu pabeigšanas koeficientu un nepabeigto lietu skaitu.¹⁵

- **Tiesvedības ilgums** ir laiks (dienās), kas nepieciešams, lai lietu atrisinātu tiesā, t. i., laiks, kas tiesai nepieciešams nolēmuma pieņemšanai pirmajā instancē. „Nolēmuma pieņemšanas laika” rādītājs ir nepabeigto lietu skaits, kas dalīts ar pabeigto lietu skaitu gada beigās un reizināts ar 365 dienām.
- **Lietu pabeigšanas koeficients** ir pabeigto lietu un jauno lietu attiecība. Ar šo koeficientu novērtē, vai tiesa spēj savlaicīgi izskatīt jaunās lietas. Ja lietu pabeigšanas koeficients ir zems un tiesvedības ilgums ir liels, sistēmā notiek lietu uzkrāšanās.
- **Nepabeigto lietu skaits** ir to lietu skaits, kuras vēl ir jāizskata perioda (piemēram, gada) sākumā. Nepabeigto lietu skaits ietekmē nolēmuma pieņemšanas laiku. Šā iemesla dēļ, lai saīsinātu tiesvedības ilgumu, ir nepieciešami pasākumi nepabeigto lietu skaita samazināšanai.

Rezultātu apkopojumā analizēti arī rādītāji attiecībā uz dažiem faktoriem, kas var palīdzēt saīsināt tiesvedības ilgumu un uzlabot tiesu kvalitāti, t. i., tiesu darbību uzraudzība un novērtēšana, informācijas un komunikācijas tehnoloģiju (IKT) sistēmas tiesām, alternatīvas strīdu izšķiršanas metodes un tiesnešu apmācība. Lai gan vairāki citi svarīgi faktori arī ietekmē tiesvedības ilgumu, jo īpaši procedūru īpatnības un sarežģītība, iepriekšminētie rādītāji sniedz noderīgu informāciju, kas atspoguļo dalībvalstu izpratni par šo jautājumu nozīmi, kā arī par pasākumiem, kas veikti saistībā ar tiem.

- **Tiesu darbību uzraudzība un novērtēšana:** lai uzlabotu tiesas procesu kvalitāti un efektivitāti, tiesas darbības ir jāuzrauga, izmantojot vispusīgu un publiski pieejamu informācijas vākšanas sistēmu, kā arī regulāri jānovērtē. Rādītāji atspoguļo tiesas darbību regulāras uzraudzības un novērtēšanas sistēmu esamību.

Uzraudzības sistēmas ietver gada darbības pārskatu publicēšanu un datu vākšanu par jaunu lietu skaitu, pieņemtajiem nolēmumiem, atliktajām lietām un tiesvedības ilgumu.

Tiesas darbību *novērtēšanas* rādītāja pamatā ir šādu elementu esamība:

- rezultātu rādītāju definīcijas (piemēram, jaunās lietas, pabeigtās lietas, nepabeigtās lietas, lietu uzkrāšanās, tiesnešu un tiesu darbinieku darba rezultāti, nolēmumu izpilde, tiesas izmaksas);
- darbības un rezultātu regulārs novērtējums;

¹⁵ Šie ir CEPEJ definēti standarta rādītāji. Definīcijas un savstarpējās sakarības sk. tīmekļa vietnē: http://www.coe.int/t/dghl/cooperation/cepej/evaluation/default_en.asp

- kvalitātes standartu definīcija (piemēram, kvalitātes nodrošināšanas politika, cilvēkresursu politika, procesu salīdzinošie novērtējumi, resursu izlietojums);
- specializēts tiesu personāls, kam uzticēta kvalitātes politika.
- **IKT sistēmas tiesām:** informācijas un komunikācijas tehnoloģijas tiesu administrācijas jomā ir kļuvušas neizvietošanas; rādītāji atspoguļo *IKT sistēmu pieejamību lietu reģistrācijai un pārvaldībai*, kā arī *komunikācijai un informācijas apmaiņai starp tiesām un to vidi* (piemēram, elektroniskas interneta veidlapas, tiesas tīmekļa vietne, sekošana lietām tiešsaistē, elektroniskie reģistri, neliela apjoma prasību un bezstrīdus parādu piedziņas elektroniska apstrāde, prasību elektroniska iesniegšana un videokonferences).
- **Alternatīvas strīdu izšķiršanas metodes** strīdīgās civiltiesās un komercietās: dažādas alternatīvās strīdu izšķiršanas metodes var papildināt tradicionālās tiesas procedūras; šis rādītājs atspoguļo alternatīvu strīdu izšķiršanas metožu pieejamību.
- **Tiesnešu apmācība:** tiesnešu apmācība, sākotnējā apmācība un pastāvīga apmācība visā karjeras laikā ir būtiska, lai nodrošinātu tiesas nolēmumu kvalitāti un efektivitāti; apmācība var būt orientēta gan uz specializāciju, gan prasmju uzlabošanu; šis rādītājs sniedz informāciju par tiesnešu obligāto apmācību.
- **Resursi:** tiesu budžets, tiesnešu un juristu skaits sniedz informāciju par tiesu sistēmās izmantotajiem resursiem.

Rezultātu apkopojumā ietverti arī konstatējumi, kuru pamatā ir rādītāji, kas saistīti ar priekšstatu par tiesu sistēmas **neatkarību**. Priekšstats par neatkarību ir svarīgs ieguldījumu lēmumu pieņemšanai. Pasaules ekonomikas foruma (PEF) gada ziņojumā par globālo konkurētspēju ir sniegts “neatkarības līmeņa uztveres indekss”, kas ir svarīgs ekonomikas izaugsmei, tā kā vērtējuma pamatā ir aptauja, uz kuru atbildes sniedza reprezentatīvs uzņēmumu kopums visās valstīs, un tajā ir ietvertas galvenās ekonomikas nozares (lauksaimniecība, apstrādes rūpniecība, neražojošās nozares un pakalpojumi).¹⁶ *The World Justice Project (WJP) 2012.–2013. gada tiesiskuma indeksa ziņojumā* izstrādāja rādītāju “neatkarības uztveres līmenis civiltiesību jomā”,¹⁷ izmantojot atbildes uz iedzīvotāju aptaujām un kvalificētu respondentu atbildes. Jāatzīmē arī, ka Eiropas Savienības Tiesa¹⁸ un Eiropas

¹⁶ PEF rādītāja pamatā ir aptaujas atbildes uz jautājumu: „Cik lielā mērā tiesu iestādes jūsu valstī ir neatkarīgas no valdības locekļu, pilsoņu vai uzņēmumu ietekmes?” Atbildes aptaujā tika sniegtas no 2010. līdz 2011. gadam atkarībā no valsts, un tajā piedalījās uzņēmumi visās valstīs, kuri pārstāvēja galvenās ekonomikas nozares (lauksaimniecību, rūpniecības nozari, neražojošo nozari un pakalpojumus). Aptaujas tika organizētas dažādos veidos, ieskaitot sarunas klātienē ar uzņēmumu vadošajām amatpersonām, telefonintervijas, saziņu pa pastu un alternatīvi arī saziņu tīmeklī. Sk. tīmekļa vietnē: <http://reports.weforum.org/global-competitiveness-report-2012-2013/>

¹⁷ *WJP* apakšindikator raksturo priekšstatu par to, vai civiltiesību jomā nav nepareizas valsts ietekmes. Tā pamatā ir atbildes uz: 1) iedzīvotāju aptaujām, kuras veica vadošie vietējie aptauju organizēšanas uzņēmumi, izmantojot reprezentatīvu paraugu, ko veidoja 1000 respondenti trīs lielākajās pilsētās katrā valstī; 2) kvalificētu respondentu aptaujām ar slēgtiem (strukturētu atbilžu) jautājumiem, kuras aizpildīja valstīs praktizējošie juristi un zinātnieki ar zināšanām civiltiesībās. Dati ir pie rādītāja 7.4. tīmekļa vietnē: http://worldjusticeproject.org/sites/default/files/WJP_Index_Report_2012.pdf

¹⁸ Piemēram, C-506/04, *Wilson*, [2006] I-8613.

Cilvēktiesību tiesa¹⁹, izskatot jautājumus par tiesu neatkarību, ir uzsvērušas tiesu neatkarības uztveres nozīmi. Saskaņā ar šo tiesu judikatūru tiesu neatkarībai nepieciešami sīki izstrādāti noteikumi, lai kliedētu visas saprātīgās šaubas cilvēku prātos par tiesu iestāžu spēju pretoties ārējiem faktoriem un neitralitāti attiecībā uz tiesā aizstāvētajām interesēm.

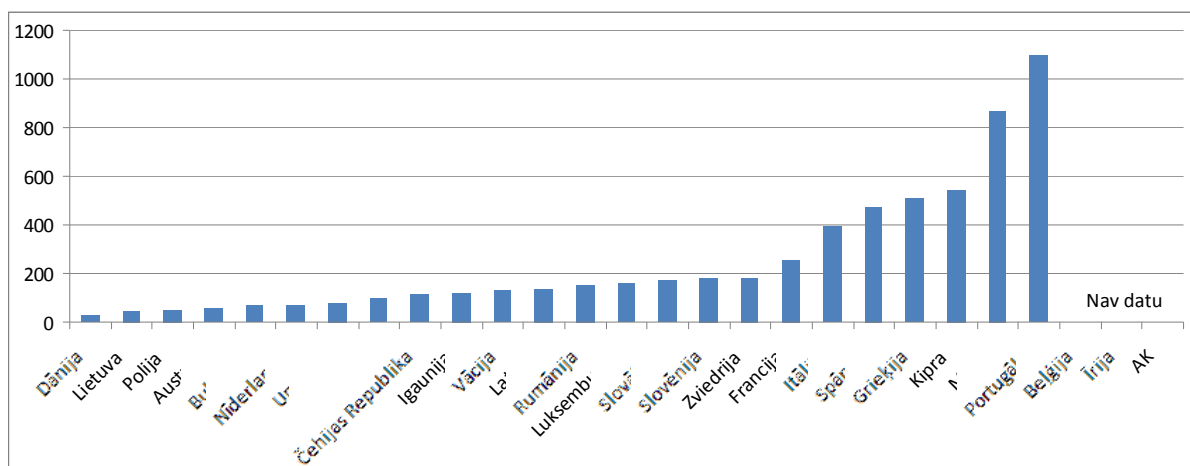
3. EIROPAS SAVIENĪBAS 2013. GADA REZULTĀTU APKOPOJUMA TIESISKUMA JOMĀ GALVENIE KONSTATĒJUMI

3.1. Tiesvedības ilguma nozīmīgas atšķirības

Taisnīguma novilcināšana ir atteikšanās nodrošināt taisnīgumu. Savlaicīgi nolēmumi ir būtiski uzņēmumiem un investoriem. Pieņemot lēmumus par ieguldījumiem, uzņēmumi ņem vērā risku tikt iesaistītiem komercstrīdos, darba strīdos vai ar nodokļu aplikšanu vai maksātnespēju saistītos strīdos. Efektivitāte, ar kādu tiesu sistēma valstī veic tiesvedību, ir ļoti svarīga. Piemēram, piegādes vai pakalpojuma līguma piespiedu izpilde tiesas ceļā ļoti sadārdzinās, ja tiesvedība turpinās ilgāk, un pēc kāda laika tā kļūst pat bezjēdzīga, jo iespēja atgūt naudu sakarā ar maksājumiem un līgumsodiem samazinās.

Visos grafikos dati ir par 2010. gadu, ja vien nav skaidri norādīts citādi. Grafiku labajā pusē bez vērtībām ir tās dalībvalstis, par kurām nebija pieejami dati. Izņemot 4. attēlu, visi skaitļi attiecas uz tiesvedību pirmajā instancē. Tiesu sistēmas kvalitātei un efektivitātei jābūt atspoguļotai jau pirmajā instancē, jo pirmā instance ir obligāts posms ikvienam, kurš vērsas tiesā.

1. attēls. Laiks, kas nepieciešams, lai pabeigtu lietas, kas nav krimināllietas* (dienās) (avots CEPEJ pētījums²⁰)

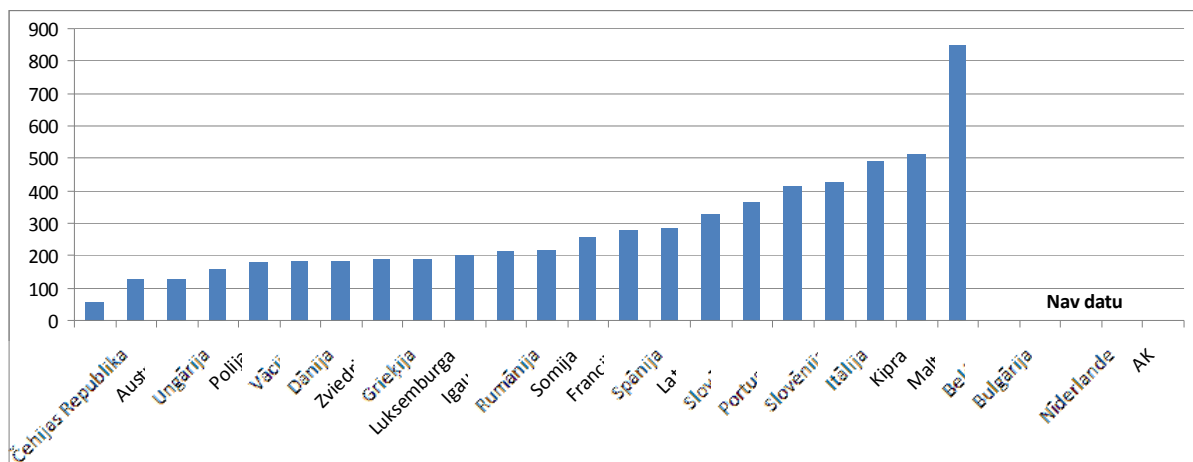

* Lietas, kas nav krimināllietas, ietver civillietas un komercietas, parādu piedziņas lietas, ar zemes reģistrāciju un uzņēmumu reģistrāciju saistītas lietas un administratīvās lietas.

¹⁹ Piemēram *Cooper v. The UK* [GC], Nr. 48843/99, ECHR 2003-XII; *Campbell and Fell v. The UK*, Nr. 7819/77 un 7878/77, 1984. gada 28. jūnijs, A sērijas, Nr. 80.

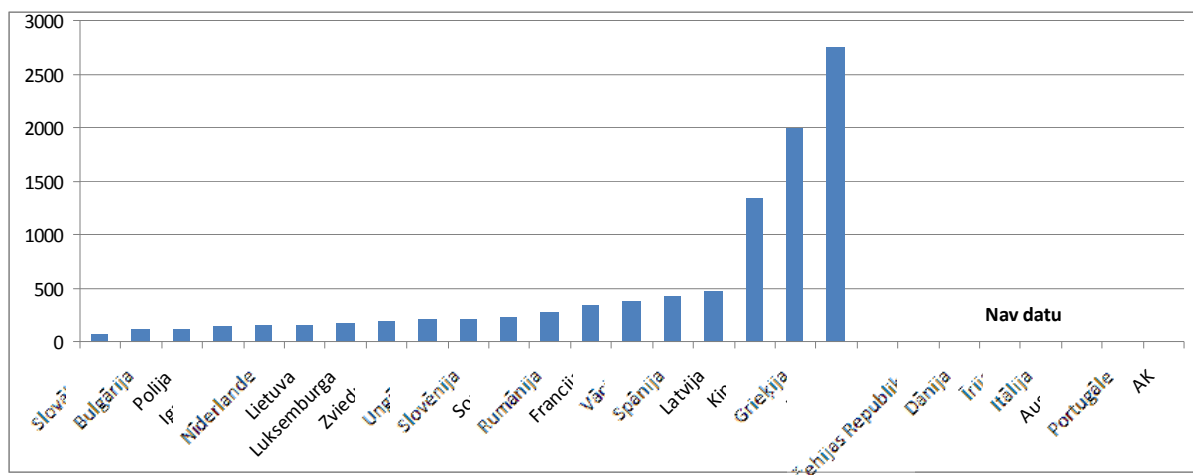
²⁰ Pētījums par tiesu sistēmu darbību un Eiropas Savienības dalībvalstu ekonomikas darbību, 2012. gadā Eiropas Komisijas uzdevumā sagatavojuši CEPEJ: http://ec.europa.eu/justice/index_en.htm

2. attēls. Laiks, kas nepieciešams, lai pabeigtu strīdīgas civillietas un komerclietas* (dienās)
(avots: CEPEJ pētījums)

Strīdīgas civillietas (un komerclietas) attiecas uz strīdiem starp pusēm, piemēram, strīdiem attiecībā uz līgumiem un maksātspējas procesiem. Turpretī bezstrīdus civillietas (un komerclietas) attiecas uz bezstrīdus tiesvedību, piemēram, neapstrīdētiem maksājumu rīkojumiem.

3. attēls. Laiks, kas nepieciešams, lai pabeigtu administratīvās lietas* (dienās)
(avots: CEPEJ pētījums)

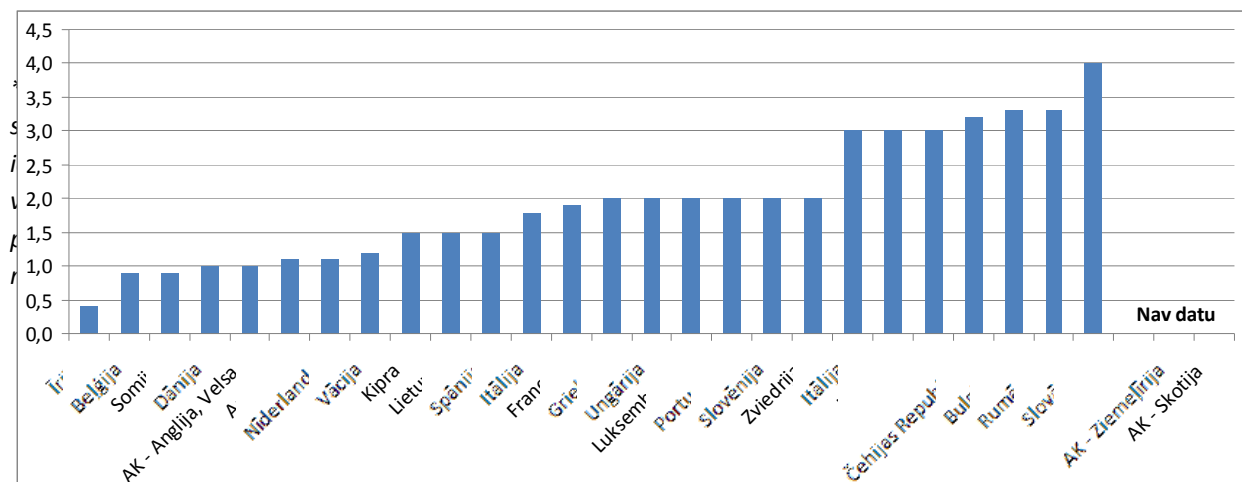

*Administratīvās lietas attiecas uz strīdiem starp pilsoņiem un vietējām, reģiona vai valsts iestādēm. Dažās valstīs administratīvās lietas izskata īpašās administratīvajās tiesās, bet citās valstīs tās izskata parastajās civillietu tiesās.

4. attēls. Laiks, kas nepieciešams, lai pabeigtu maksātspējas procesu* (gados)

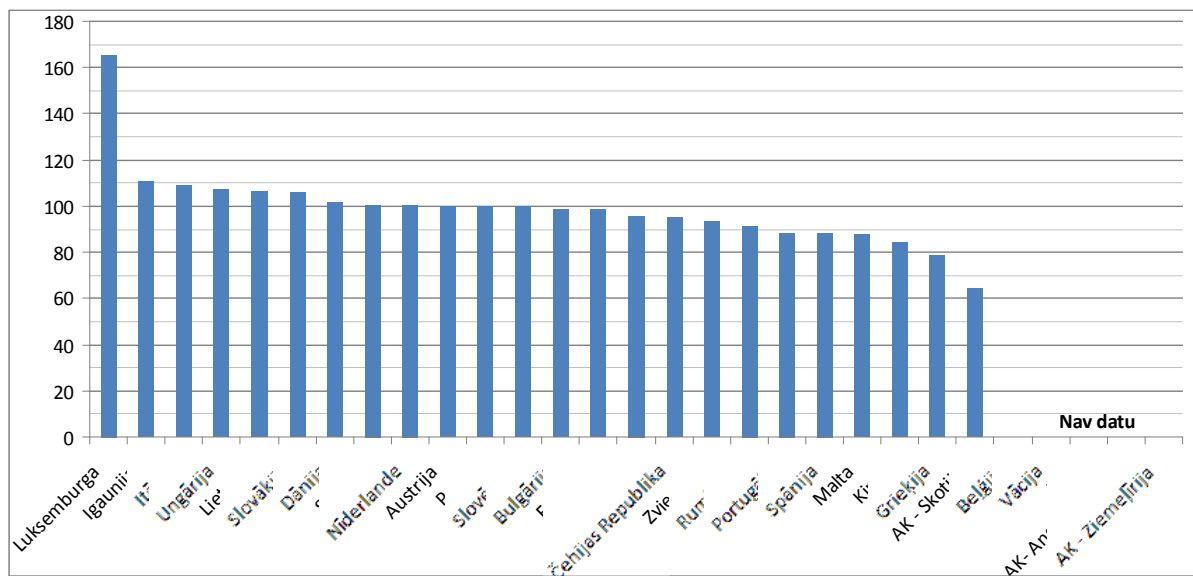
(avots: CEPEJ pētījums/Pasaules Bankas pētījums „Doing Business”)

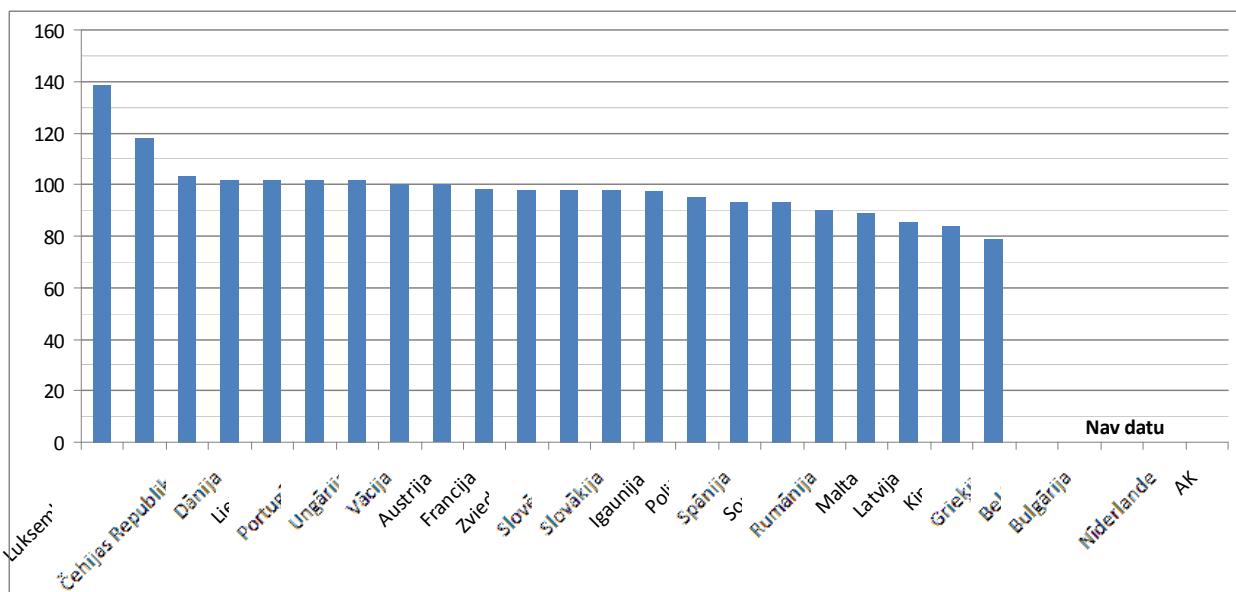
Tiesvedības ilgums ir saistīts ar ātrumu, kādā tiesas var atrisināt lietas, “lietu pabeigšanas koeficientu”, kā arī to lietu skaitu, kuras joprojām tiek iztiesātas (nepabeigtās lietas). Ja lietu pabeigšanas koeficients ir aptuveni 100 % vai vairāk, tas nozīmē, ka tiesu sistēma spēj izšķirt vismaz tik daudz lietu, cik daudz ir jauno lietu. Ja lietu pabeigšanas koeficients ir mazāks par 100 %, tas nozīmē, ka lietu skaits, ko tiesas spēj izšķirt, ir mazāks, par jauno lietu skaitu - tā rezultātā gada beigās vecās un jaunās neatrisinātās lietas kopā viedo nepabeigto lietu skaitu. Ja šāds stāvoklis turpinās vairākus gadus, tas var norādīt uz sistēmisku problēmu, jo veidojas lietu uzkrāšanās, kas vēl vairāk palielina tiesu darba slodzi un izraisa turpmāku tiesvedības ilguma palielināšanos.

²¹ Analizējot kopā 1., 2. un 3. attēlu.

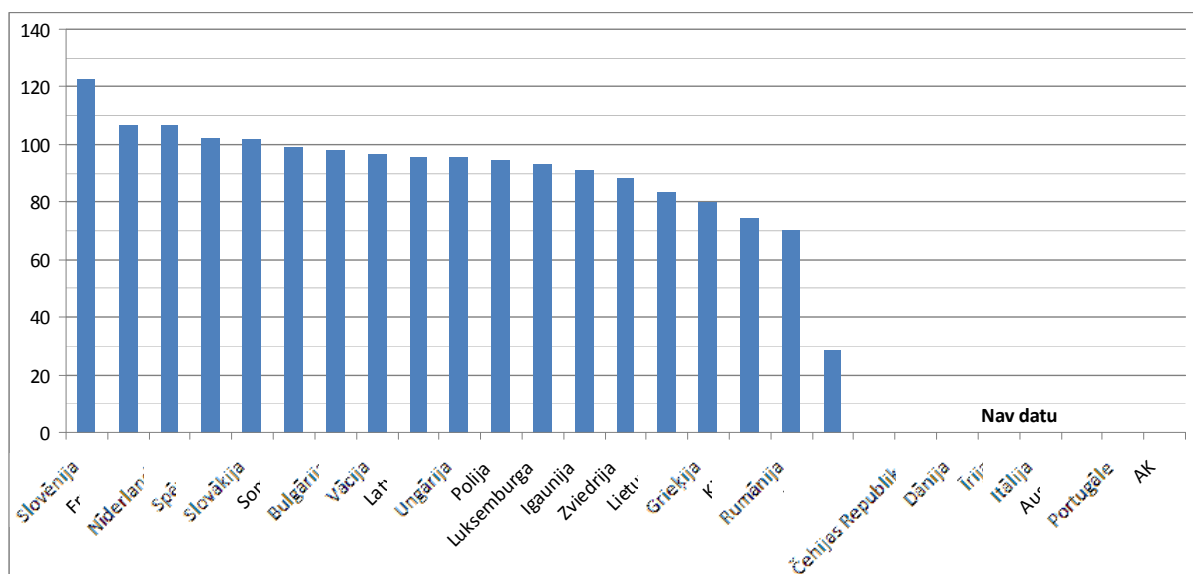
5. attēls. Lietu, kas nav krimināllietas, pabeigšanas koeficients (procentos — par 100 % lielākas vērtības norāda, ka pabeidz vairāk lietu, nekā ir jaunas lietas, savukārt par 100 % mazākas vērtības norāda, ka pabeidz mazāk lietu, nekā ir jaunas lietas) (avots: CEPEJ pētījums)

6. attēls. Strīdīgu civillietu un komercietu pabeigšanas koeficients (procentos) (avots: CEPEJ pētījums)

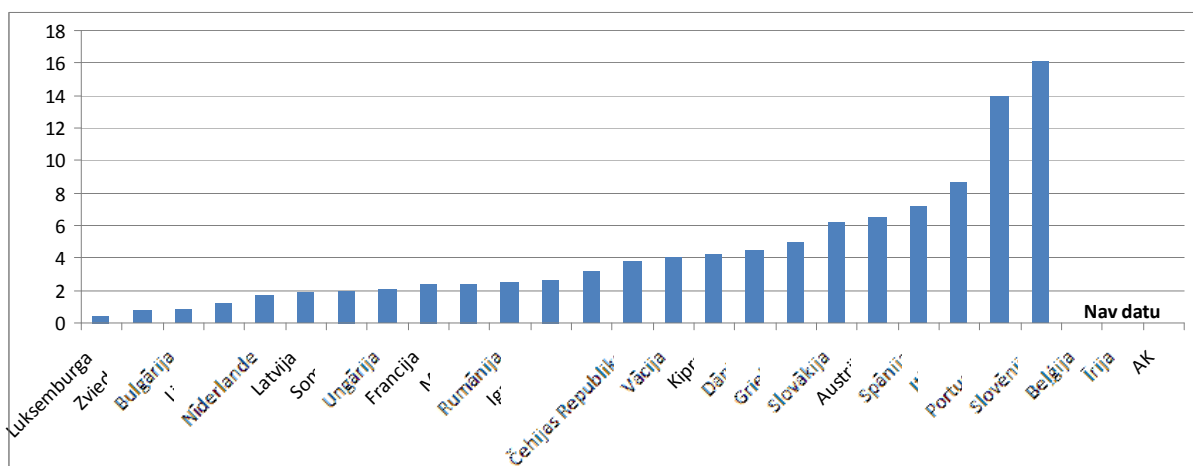
7. attēls. Administratīvo lietu pabeigšanas koeficients (procentos)
(avots: CEPEJ pētījums)

➤ Iepriekš sniegtie attēli liecina, ka dažām dalībvalstīm var būt nepietiekama kapacitāte, lai atrisinātu noteiktu kategoriju lietas.

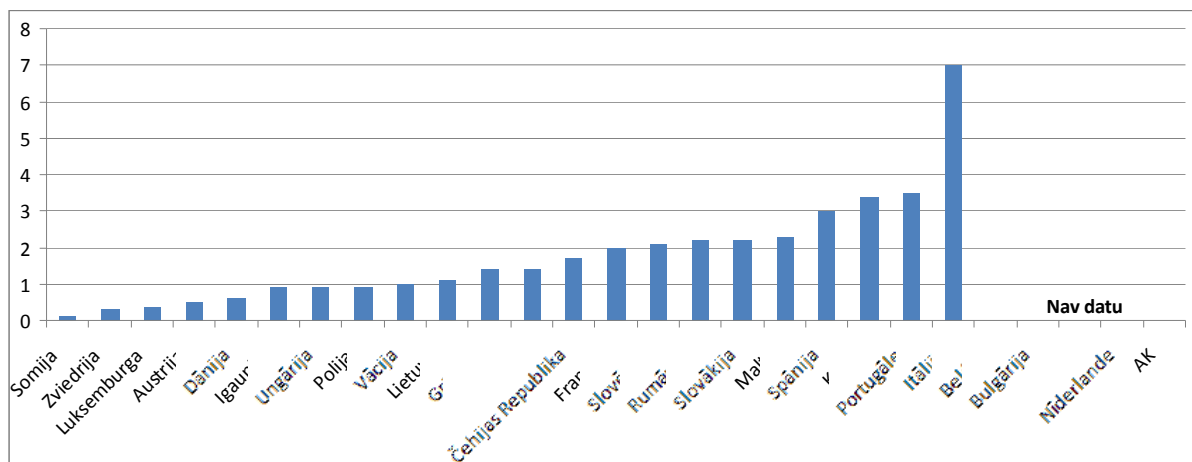
8. – 10. attēlā ir iekļauta informācija par *nepabeigto lietu skaitu* atsaucies gada sākumā (2010. gada 1. janvārī). Šīs nepabeigtās lietas ir radījuši tiesas darbība iepriekšējā gadā. Tādēļ zems lietu izskatīšanas koeficients 2010. gadā, kā redzams 5. – 7. attēlā, vēl neatspoguļojas 8. - 10. attēlā attiecībā uz nepabeigto lietu skaitu. Par nepabeigto lietu skaita palielināšanos gada beigās tiks ziņots turpmākajos rezultātu apkopojumos.

8. attēls. Nepabeigto lietu, kas nav krimināllietas, skaits (uz 100 iedzīvotājiem)
(avots: CEPEJ pētījums)

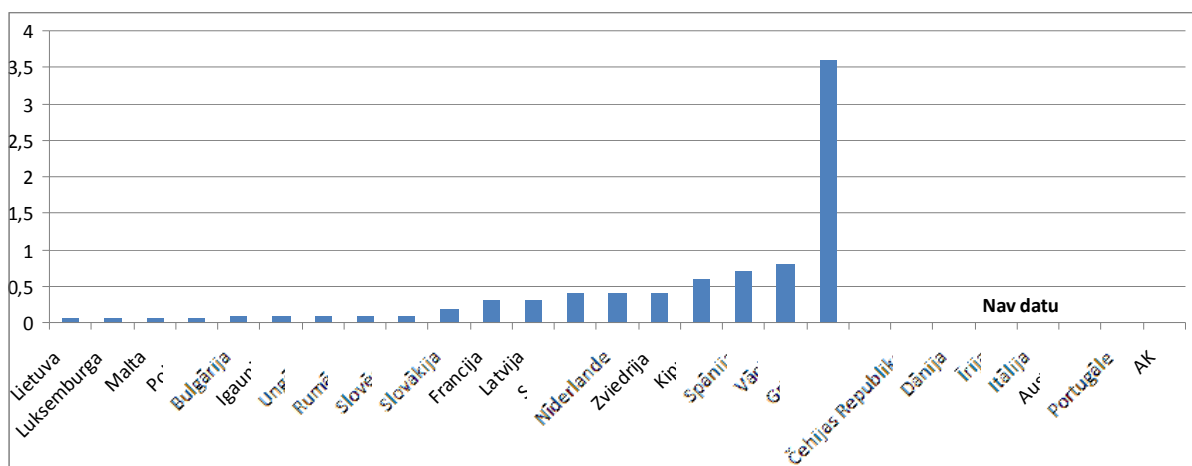

9. attēls. Nepabeigtu strīdīgu civillietu un komerclietu skaits (uz 100 iedzīvotājiem)

(avots: CEPEJ pētījums)

10. attēls. Nepabeigtu administratīvo lietu skaits (uz 100 iedzīvotājiem) (avots: CEPEJ pētījums)

- **Iepriekš sniegtie attēli liecina, ka dažām dalībvalstīm ir īpaši liels nepabeigtu lietu skaits.**

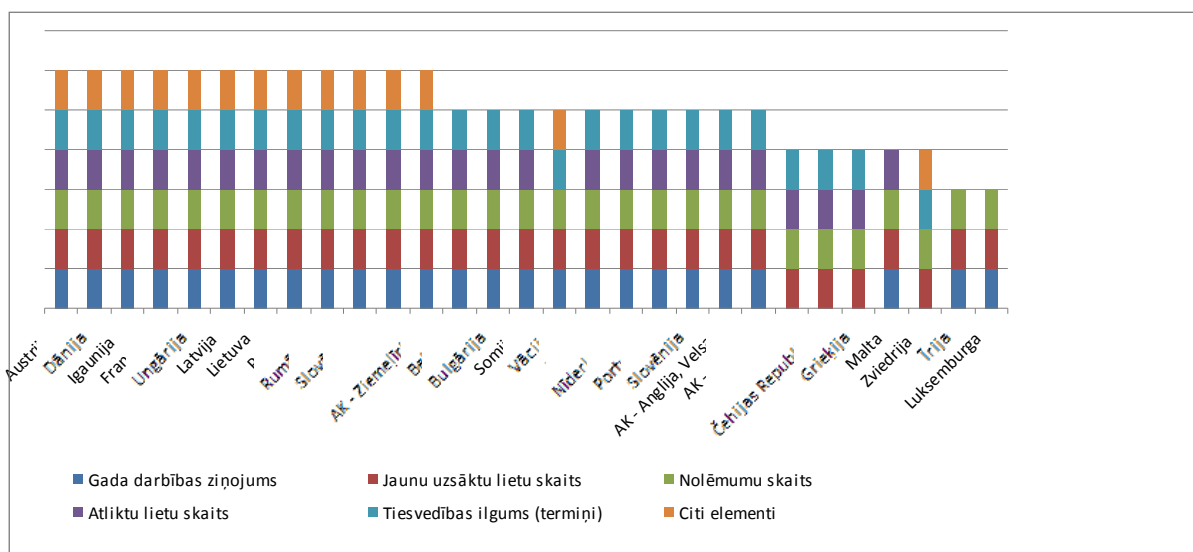
Noslēgumā tika izdarīti turpmāk sniegtie secinājumi.

- **Dažām dalībvalstīm raksturīgi vairāki nelabvēlīgi faktori: ilga tiesvedība pirmajā instancē un zems lietu pabeigšanas koeficients, un/vai liels skaits nepabeigtu lietu. Šādam stāvoklim ir jāpievērš īpaša uzmanība, kā arī jāveic rūpīga analīze, jo tas var norādīt uz sistēmiskākiem trūkumiem, kuru novēršanas nolūkā jāveic koriģējošas darbības.**
- **Tiesvedības pārmērīga ilguma samazināšanai jābūt prioritātei, lai uzlabotu uzņēmējdarbības vidi un pievilcīgumu ieguldījumiem.**

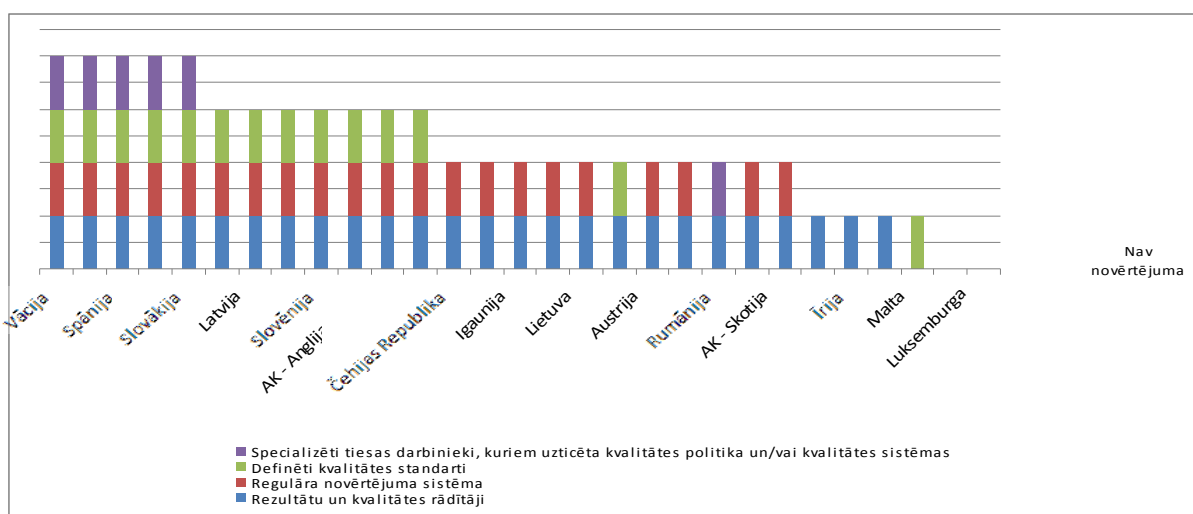
3.2. Uzraudzība un novērtēšana palīdz saīsināt tiesvedības ilgumu un uzlabot tiesu kvalitāti

Uzticamas uzraudzības un novērtēšanas trūkums var padarīt grūtāku tiesu sistēmas darbības uzlabošanu. Tiesu nolēmumu kvalitātes trūkums var palielināt riskus lielu uzņēmumu un mazo un vidējo uzņēmumu darbībai, kā arī ietekmēt patērētāju izvēli. Tā rezultāts var būt sasteigti vai mazāk paredzami tiesu nolēmumi, nesaprotamas procedūras vai nesasniedzams tiesiskums. Lietu iztiesāšanas laika efektīvai pārvaldībai nepieciešams, lai tiesas, tiesnešus un visus tiesas galalietotājus ar regulāras uzraudzības sistēmas palīdzību varētu informēt par tiesu darbību. Kvalitātes politikas definēšana un tiesu darbību novērtējums ir tiesas kvalitātes paaugstināšanas instrumenti, lai uzlabotu piekļuvi tiesu sistēmai un tiesu nolēmumu uzticamību, paredzamību un savlaicīgumu.

11. attēls. Tiesu darbību uzraudzības pieejamība²² (avots: CEPEJ pētījums)

12. attēls. Tiesu darbību novērtējuma pieejamība (avots: CEPEJ 2012. gada ziņojums)

²² Rādītāji 11.–22. attēlā attiecas uz visām tiesām.

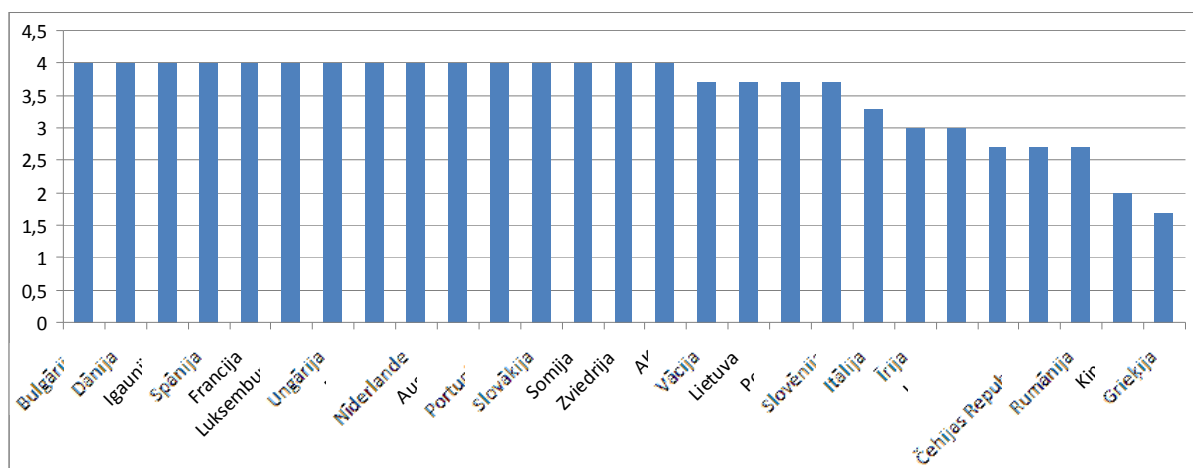
Iepriekš sniegtie attēli liecina, ka

- lielākajā daļā dalībvalstu ir visaptveroša uzraudzības sistēma, bet dažas dalībvalstis šajā ziņā atpaliek vai par tām nav pieejami dati;
- vairākas dalībvalstis neveic tiesu darbību regulāru novērtēšanu, un vairāk nekā pusei dalībvalstu nav noteikti kvalitātes standarti.

3.3. Informācijas un komunikāciju tehnoloģiju sistēmas palīdz samazināt tiesvedības ilgumu un atvieglo piekļuvi tiesu sistēmai

Informācijas un komunikāciju tehnoloģiju (IKT) sistēmas lietu reģistrācijai un pārvaldībai ir neaizvietojami instrumenti, kas ir tiesu rīcībā efektīvai lietu iztiesāšanas laika pārvaldībai, jo tās palīdz palielināt iztiesāšanas ātrumu un tādējādi samazināt kopējo tiesvedības ilgumu.

13. attēls. IKT sistēmas lietu reģistrācijai un pārvaldībai (svērtais indikators — min. = 0, maks. = 4)²³
(avots: CEPEJ pētījums)

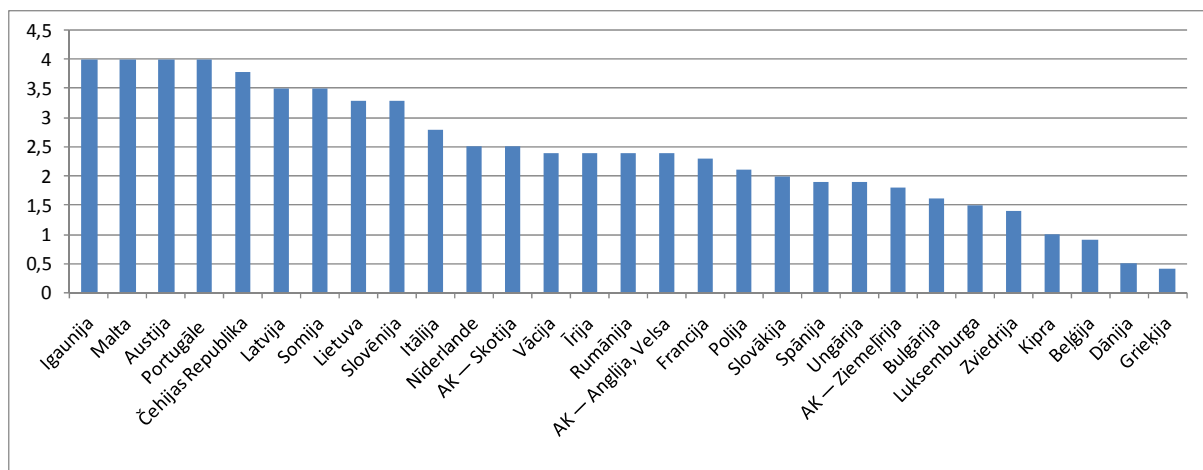

- Iepriekš sniegtais attēls liecina, ka lielākajā daļā dalībvalstu ir labi attīstīta sistēma lietu reģistrācijai un pārvaldībai; tomēr vairākās dalībvalstīs attīstība atpaliek.

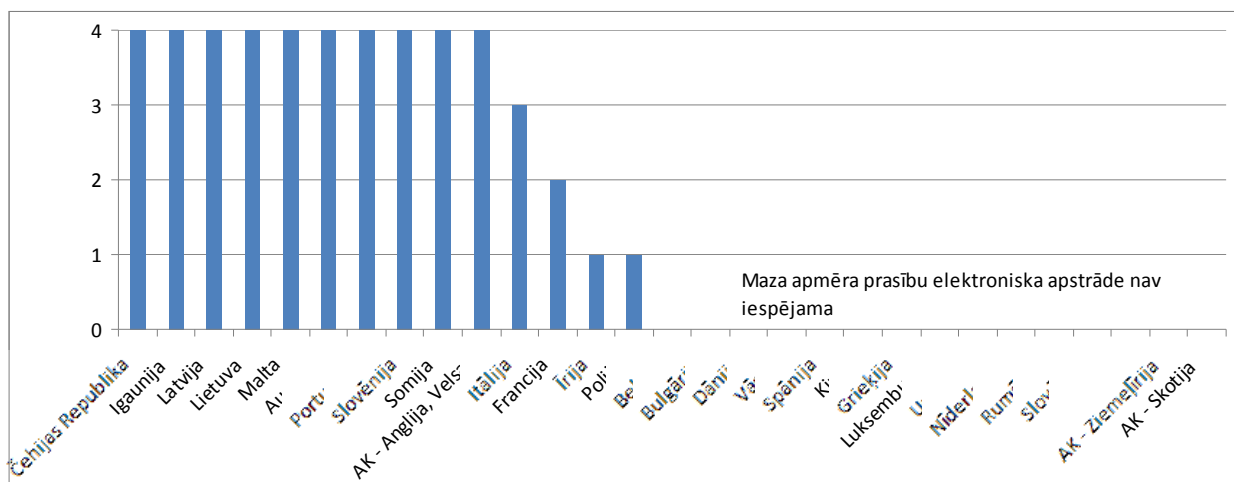
IKT sistēmas saziņai starp tiesām un iesaistītajām pusēm (piemēram, prasību elektroniska iesniegšana) var palīdzēt samazināt kavēšanos un izmaksas pilsoņiem un uzņēmumiem, atvieglojot piekļuvi tiesu sistēmai. IKT sistēmām arvien lielāka loma ir arī tiesu iestāžu pārrobežu sadarbībā, un tādējādi tās atvieglo Eiropas Savienības tiesību aktu īstenošanu.

²³ 13. un 14. attēlā ir sniegti kopējie rādītāji, kas iegūti no vairākiem IKT rādītājiem; katrs no tiem novērtē šo sistēmu pieejamību no 0 līdz 4 (0= pieejamas 0 % tiesu; 4=pieejamas 100 % tiesu).

14. attēls. Elektroniskā saziņa starp tiesām un iesaistītajām pusēm (svērtais indikators — min. = 0, maks. = 4) (avots: CEPEJ pētījums)

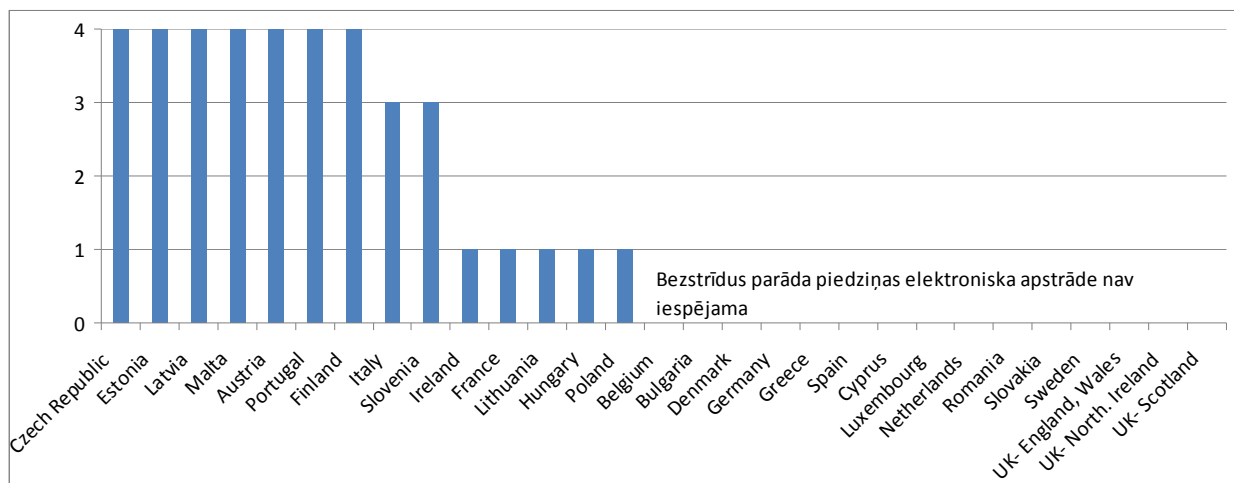

15. attēls. Maza apmēra prasību elektroniska apstrāde* (0 = pieejama 0 % tiesu; 4 = pieejama 100 % tiesu) (avots: CEPEJ pētījums)

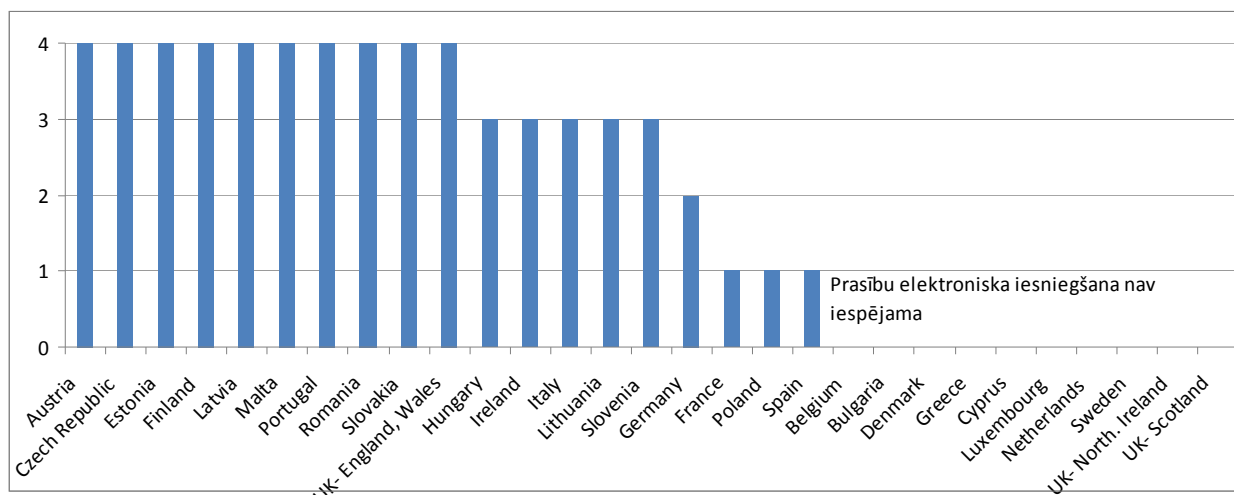

*Termins „maza apmēra prasības” apzīmē civillietas, kurās prasības monetārā vērtība ir salīdzinoši maza (dažādās dalībvalstīs šī vērtība ir atšķirīga).

16. attēls. Bezstrīdus parādu piedziņas elektroniska apstrāde (0 = pieejama 0 % tiesu; 4 = pieejama 100 % tiesu) (avots: CEPEJ pētījums)

17. attēls. Elektroniska prasību iesniegšana (0 = pieejama 0 % tiesu; 4 = pieejama 100 % tiesu) (avots: CEPEJ pētījums)

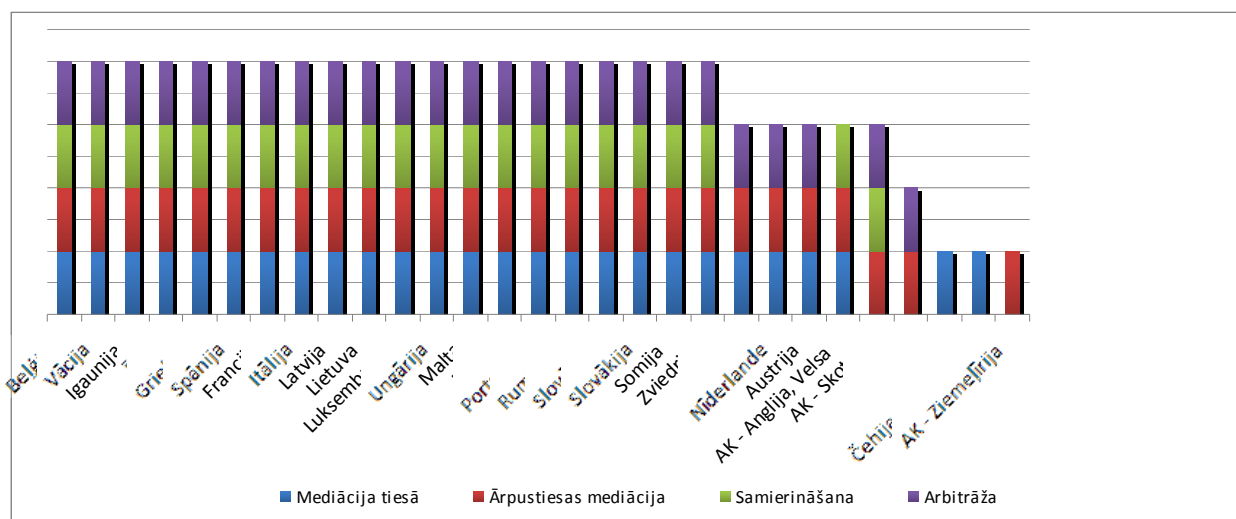
➤ Iepriekš sniegtie attēli liecina par lielām atšķirībām dalībvalstu vidū attiecībā uz IKT sistēmu attīstību informācijas apmaiņai starp tiesām un iesaistītajām pusēm.

3.4. Alternatīvas strīdu izšķiršanas metodes palīdz samazināt tiesu darba slodzi

Efektīva mediācija un citas alternatīvas strīdu izšķiršanas metodes nodrošina savlaicīgu brīvprātīgu izlīgumu starp pusēm, samazina nepabeigto lietu skaitu un var nozīmīgi pozitīvi ietekmēt tiesu darba slodzi, tādēļ tiesa labāk var ievērot saprātīgus termiņus. Kvalitatīvas alternatīvās strīdu izšķiršanas metodes var būt uzticama alternatīva tradicionālajām tiesas procedūrām un veicināt strīdu mierīgas izšķiršanas praksi.

18. attēls. Alternatīvu strīdu izšķiršanas metožu pieejamība (avots: CEPEJ pētījums)

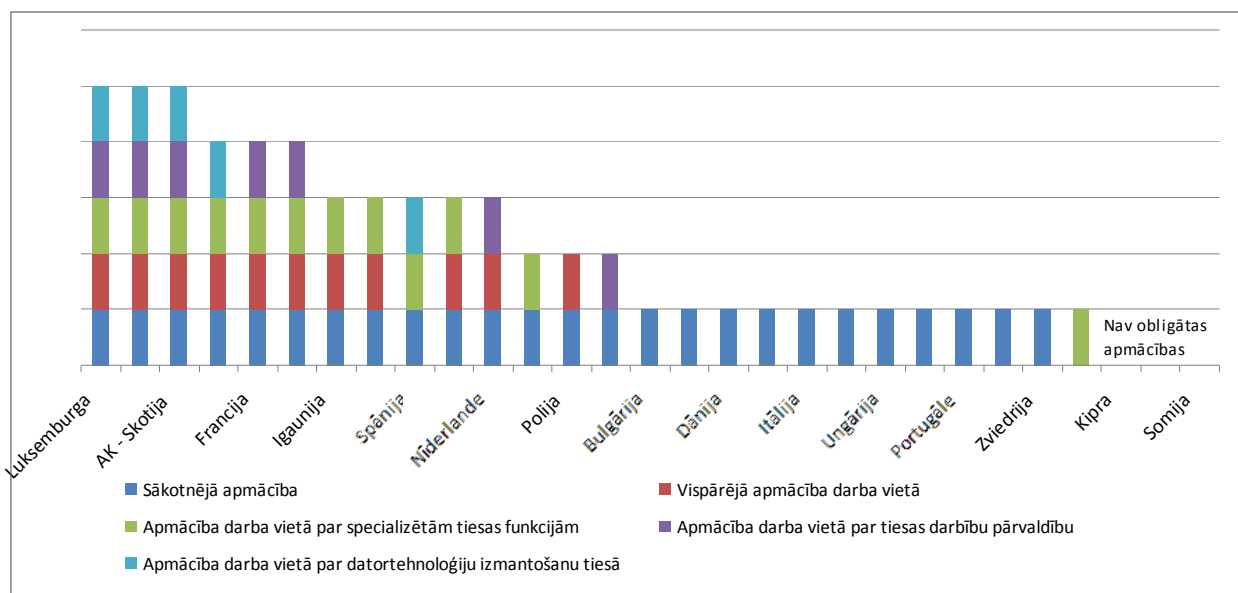

- Iepriekš sniegtais attēls liecina, ka gandrīz visās dalībvalstīs ir pieejamas alternatīvas strīdu izšķiršanas metodes, bet bieži nav pieejami dati par to izmantošanu komercstrīdos.
- Dalībvalstīm ir jāveicina mediācijas un citu alternatīvu strīdu izšķiršanas metožu pieejamība un kvalitātes uzlabošana.

3.5. Tiesnešu apmācības veicināšana var palīdzēt uzlabot tiesu efektivitāti

Apmācības politika var būt iekļauta tiesu sistēmas kvalitātes standartos. Sākotnēja un pastāvīga apmācība ir svarīga tiesu darbinieku zināšanu un prasmju uzturēšanai vai uzlabošanai. Apmācība ir jo īpaši svarīga, ņemot vērā valstu un Eiropas Savienības tiesību aktu pastāvīgo attīstību, pastiprinātās prasības izpildīt galalietotāju vēlmes un profesionālas pārvaldības tendenci tiesu sistēmā. Lai gan dažās dalībvalstīs tiesnešu brīvprātīgas mācības ir parasta prakse, tiesnešu obligāta apmācība liecina par apņemšanos veicināt mūsdienu prasībām atbilstošas tiesnešu zināšanas un prasmes.

19. attēls. Tiesnešu obligātā apmācība (avots: CEPEJ 2012. gada ziņojums)²⁴

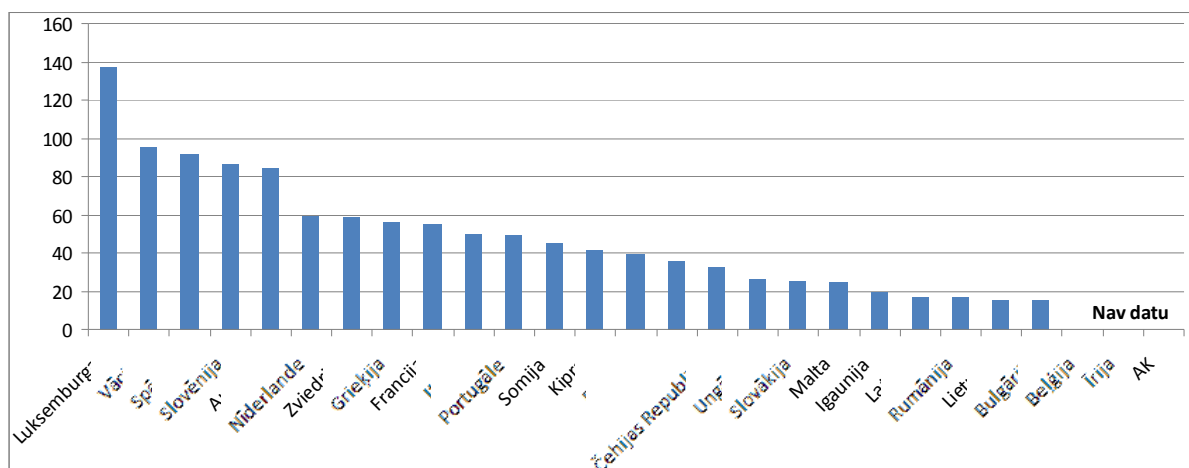

➤ Iepriekš sniegtais attēls liecina, ka tiesnešu obligātā apmācība dažādās dalībvalstīs ir ļoti atšķirīga.

3.6. Resursi

Lai nodrošinātu valsts tiesu sistēmas kvalitāti, neatkarību un efektivitāti, ir vajadzīgi atbilstoši finanšu resursi un cilvēkresursi, ņemot vērā dažādās juridiskās tradīcijas. Šajā ziņā datus var ietekmēt arī tas, vai tiesas process balstās uz objektīvās izmeklēšanas principu vai sacīkstes principu. Ieguldījumi labi organizētā tiesu sistēmā var nozīmīgi veicināt ilgtspējīgu izaugsmi.

20. attēls. Tiesu budžeti* (EUR uz iedzīvotāju) (avots: CEPEJ pētījums)

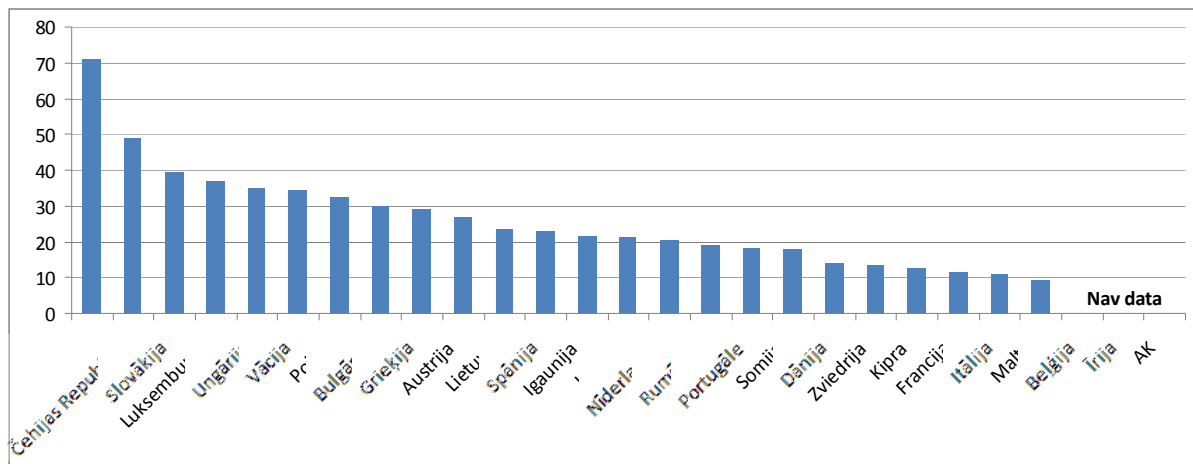

* Apstiprinātais (bet ne faktiski izpildītais) gada budžets, kas piešķirts visu tiesu darbībai (civilietu, komercietu un kriminālietu tiesām, bet ne prokuratūrai un juridiskajai palīdzībai), neatkarīgi no šā budžeta avota. Eiropas

²⁴ Trīs dalībvalstīs grafika labajā pusē nav ieviesta tiesnešu obligātā apmācība.

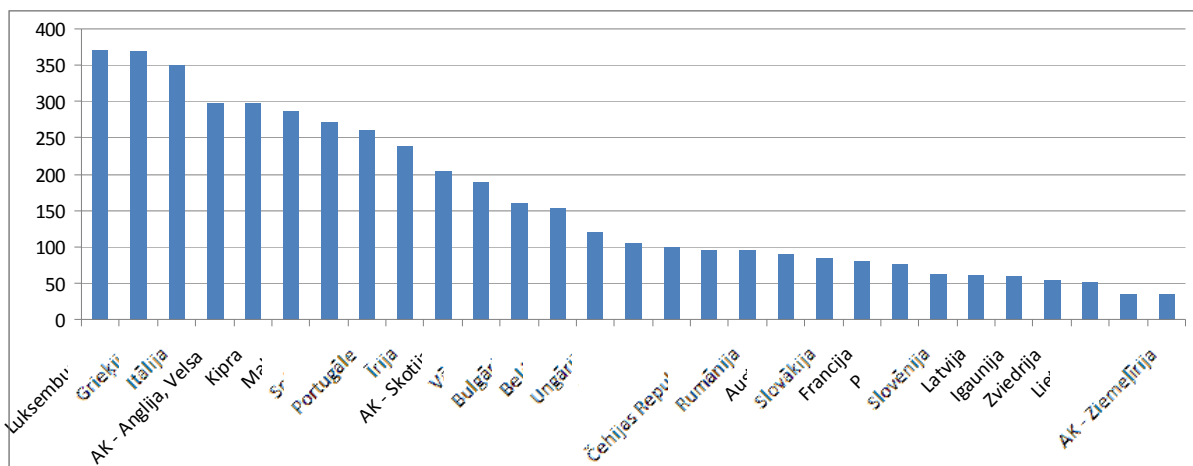
Savienības dalībvalstīm, kurām kopējo apstiprināto gada budžetu, kas piešķirts visām tiesām, nevar nošķirt no prokuratūrai paredzētās summas (BE, DE, ES, EL, FR, LU, AT), grafikā atspoguļota kopējā summa (BE, ES un AT šī summa ietver arī juridisko palīdzību). Attiecīgā gadījumā apstiprinātais gada budžets, kas piešķirts visu tiesu darbībai, ietver budžetu gan valsts līmenī, gan reģionālo vai federālo struktūru līmenī.

21. attēls. Tiesnešu skaits* (uz 100 000 iedzīvotājiem) (avots: CEPEJ pētījums)

* Kategoriju veido tiesneši, kuri strādā pilnu slodzi, kā arī attiecīgā gadījumā tā sauktie "Rechtspfleger"/tiesu ierēdņi, kuriem ir tiesības pašiem pieņemt lēmumus un/vai spriedumus.

22. attēls. Advokātu skaits* (uz 100 000 iedzīvotājiem) (avots: CEPEJ pētījums)

* Advokāts ir kvalificēta persona, kurai saskaņā ar valsts tiesību aktiem ir tiesības uzstāties un darboties sava klienta interesēs, nodarboties ar jurista praksi, piedalīties tiesas sēdēs vai sniegt juridiskus padomus un pārstāvēt savus klientus juridiskos jautājumos (Eiropas Padomes Ministru Komitejas rekomendācija Rec(2000)21 „Par brīvību darboties advokāta profesijā”.

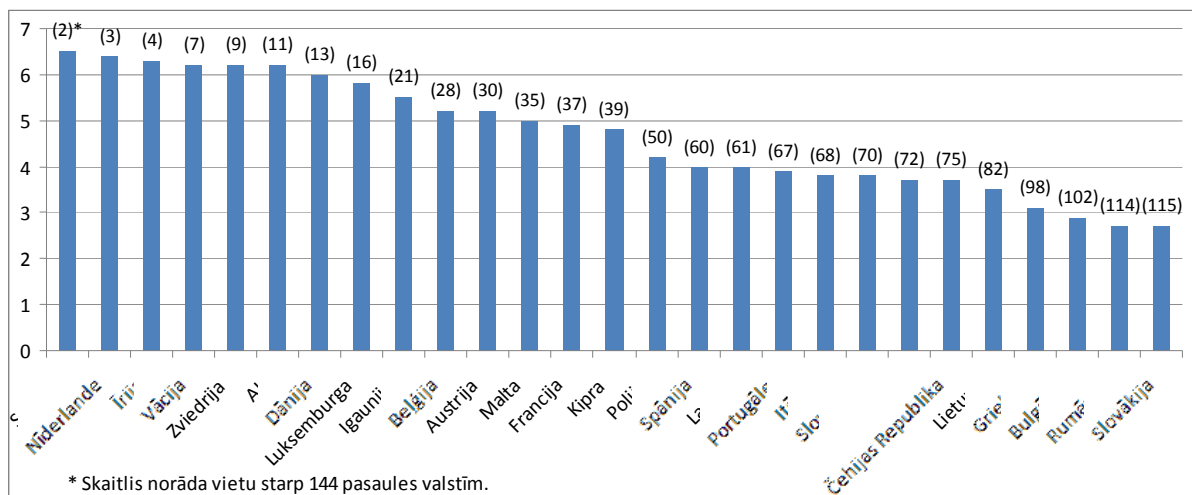
- Iepriekš sniegtie attēli liecina par dažādām pieejām finanšu resursiem un cilvēkresursiem tiesu sistēmās, tostarp dalībvalstīs ar vienādu tiesvedības ilgumu.

3.7. Atšķirības neatkarības uztverē

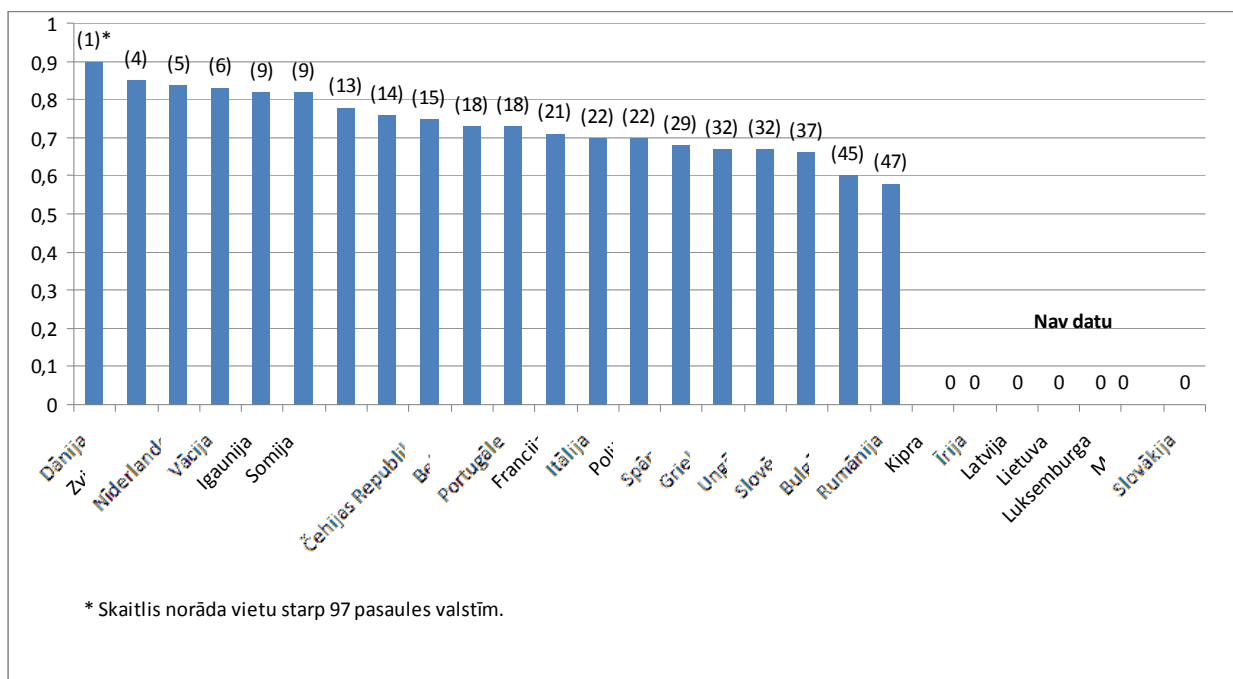
Uzskats, ka tiesu sistēma ir neatkarīga, ir arī izaugsmi veicinošs faktors. Tā kā tiesu sistēmas neatkarība nodrošina tās tiesību sistēmas paredzamību, noteiktību, taisnīgumu un stabilitāti,

kurā darbojas uzņēmumi, priekšstats par neatkarības trūkumu var atturēt veikt ieguldījumus. Tiesiskums ir ne tikai jānodrošina, bet tāpat ir jābūt redzamam, ka tas tiek nodrošināts. Tiesu sistēmas neatkarība ir prasība, kas izriet no Eiropas Savienības Pamattiesību hartā nostiprinātajām tiesībām uz tiesību efektīvu aizsardzību.

23. attēls. Tiesu sistēmas neatkarība (uztvere — augstāka vērtība nozīmē labāku vērtējumu)
(Avots: Pasaules ekonomikas forums)²⁵

24. attēls. Neatkarība civiltiesību jomā (uztvere — augstāka vērtība nozīmē labāku vērtējumu)
(avots: The World Justice Project)

²⁵ Uz aptauju atbildēja uzņēmumi visās valstīs, kuri pārstāvēja galvenās ekonomikas nozares (lauksaimniecību, rūpniecības nozari, neražojošo nozari un pakalpojumus).

- **Lai gan attiecībā uz tiesu sistēmas neatkarības uztveri vairākas dalībvalstis ierindojas desmit vadošo valstu vidū pasaulē, iepriekš sniegtie attēli liecina, ka dažās dalībvalstīs uzņēmēji, kas izmanto tiesu sistēmu, tās neatkarību ir novērtējuši diezgan zemu. Šiem konstatējumiem ir jāpievērš īpaša uzmanība, kā arī ir nepieciešams rūpīgāks novērtējums attiecībā uz to, kāpēc dažās valstīs ir šāds uzticības trūkums.**

4. TURPMĀKĀ RĪCĪBA SAISTĪBĀ AR 2013. GADA REZULTĀTU APKOPOJUMA TIESISKUMA JOMĀ KONSTATĒJUMIEM

4.1. Turpmākā rīcība saistībā ar dalībvalstu tiesu sistēmu reformām

2013. gada rezultātu apkopojumā ir uzsvērtas prioritārās jomas, kurām jāpievērš uzmanība. Komisija šīs prioritātes ir iestrādājusi šādās darbībās:

- rezultātu apkopojumā konstatētās problēmas tiks ņemtas vērā, sagatavojot konkrētām valstīm adresētos ieteikumus 2013. gada Eiropas pusgada ietvaros; tās kalpos par orientieri arī darbā saistībā ar ekonomikas stabilizācijas programmām;
- Komisija ir ierosinājusi nākamajā daudzgadu finanšu shēmā Reģionālās attīstības fondu un Sociālo fondu padarīt pieejamu tiesu sistēmu reformām.

4.2. Datu trūkuma novēršana

Pieredze, kas gūta, sagatavojot 2013. gada rezultātu apkopojumu tiesiskuma jomā, atklāja grūtības savākt ticamus un salīdzināmus datus. Tā kā valstu tiesu sistēmas un procedūras nozīmīgi atšķiras, kā arī dažas dalībvalstis datu uzraudzībai neizmanto standarta definīcijas, datu salīdzināšana ir sarežģīta.

Neatkarīgi no laba vidējā Eiropas Savienības rādītāja attiecībā uz uzraudzības sistēmu esamību, dažas dalībvalstis nevāc datus tādā veidā, kas dod iespēju veikt objektīvu novērtējumu un salīdzinājumu ar citām dalībvalstīm. Papildus grūtībām iegūt salīdzināmus datus gandrīz par visām dalībvalstīm trūkst dažu datu, piemēram, par tiesas izmaksām, pagaidu noregulējumu, mediācijas procesā atrisinātām lietām un izpildes procedūrām.

Ņemot vērā to, cik svarīgas Savienības mērķu sasniegšanai ir labi funkcionējošas valstu tiesu sistēmas, visām dalībvalstīm par prioritāru būtu jāuzskata neatkarīgu, uzticamu, objektīvu un salīdzināmu datu iegūšana un jādara šos datus pieejamus, lai atbalstītu šo pasākumu. Dalībvalstīm un valsts tiesu sistēmām ir abpusēja interese izstrādāt šādu datu vākšanas mehānismu, lai labāk veidotu tieslietu politiku.

Īpaši nozīmīga loma šajā ziņā ir *CEPEJ*, un Komisija uzsver, ka ir ļoti svarīgi, lai visas dalībvalstis pilnībā sadarbotos ar *CEPEJ*, sniedzot datus.

Komisija arī noskaidros veidus, kā uzlabot datu vākšanu, un tā jo īpaši tiecas:

- izmantot konkrētiem mērķiem paredzētus praktiskus pētījumus par to, kā tiesu sistēmas darbojas praksē, piemērojot šim mērķim konkrētus ar izaugsmi saistītus Eiropas Savienības tiesību aktus, kā arī Eiropas barometra kvalitatīvos pētījumus praktizējošo juristu viedokļu un dažādu galalietotāju viedokļu vākšanai;

- izmantojot tiesnešu un tiesu iestāžu tīklus, pārbaudīt, kā valstu līmenī varētu uzlabot salīdzināmu datu pieejamību, tostarp par tiesu sistēmas strukturālo neatkarību;
- sadarbībā ar *Eurostat* izpētīt, kā uzlabot salīdzināmu datu vākšanu par svarīgākajiem rādītājiem.

4.3. Turpmākie pasākumi

Tiesu sistēmu kvalitāte, neatkarība un efektivitāte ir ļoti svarīgs izaugsmes un sociālās stabilitātes komponents visās dalībvalstīs un ir pamatnosacījums efektīvai ES tiesību aktu īstenošanai. Pamatojoties uz šo rezultātu apkopojumu, Komisija aicina dalībvalstis, Eiropas Parlamentu,²⁶ kā arī visas ieinteresētās personas uz atklātu dialogu un konstruktīvu sadarbību ar mērķi pastāvīgi uzlabot valstu tiesu sistēmas Eiropas Savienībā saistībā ar Eiropas pusgadu, Eiropas izaugsmes stratēģiju “Eiropa 2020”, vienotā tirgus stiprināšanu un Pilsoņu programmu Eiropas efektivitātes nodrošināšanai.

Tālākā nākotnē Komisija plāno uzsākt plašākas diskusijas par tieslietu sistēmu lomu Eiropas Savienībā, un 2013. gada 21. un 22. novembrī organizēs *Assises de la justice* — augsta līmeņa konferenci, kurā tiks sapulcināti augstākā līmeņa politikas veidotāji Eiropas un valstu līmenī, augstāko tiesu un citu tiesu tiesneši, tiesu iestāžu un juridisko profesiju pārstāvji, kā arī visas ieinteresētās personas. Šāda plaša pārstāvniecība ir nepieciešama patiesas Eiropas tiesiskuma telpas izveidei, kas attaisnotu pilsoņu cerības un veicinātu ilgtspējīgu izaugsmi uz tiesiskuma un citu Eiropas Savienības vērtību pamata.

---

²⁶ Jo īpaši Juridisko komiteju (*JURI*), Pilsoņu brīvību, tieslietu un iekšlietu komiteju (*LIBE*) un Ekonomikas un monetāro komiteju (*ECON*).